

Анализируются положения Закона Украины «Об информации» Стратегии развития системы Министерства внутренних дел Украины до 2020 г., Положение о порядке ведения Единого реестра досудебных расследований по обеспечению информационной безопасности в производствах.

Ключевые слова: информация, информационные технологии, уголовное производство, обеспечение безопасности, информационная безопасность.

Summary

Olha Dehtiarova. Ensuring information security in criminal proceedings.

The scientific article considers the issue of information protection during the investigation of criminal proceedings, information security. The position of researchers and practitioners on information security at the stage of pre-trial investigation of criminal proceedings is studied.

The provisions of the Law of Ukraine «On Information», the Strategy for the Development of the System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine until 2020, the Regulations on the Procedure for Maintaining the Unified Register of Pre-trial Investigations to Ensure Information Security in Proceedings are analyzed.

The introduction of information technology in criminal procedure has become an urgent issue, and their application has necessitated the need to address the issue of information security in criminal proceedings. When investigating proceedings, the investigators use databases and enter into these databases information that must be securely protected. Information in criminal proceedings needs special protection, as it is subject to encroachment by interested parties on its disclosure and transmission.

Ensuring information security is to create appropriate conditions for the storage, processing and exchange of information that in any way relates to the investigation of criminal proceedings. Interference in the activities of pre-trial investigation bodies through information systems is an undermining of the principle of independence of the law enforcement system. It is important not only to combat unauthorized interference, but also to increase the degree of responsibility for such actions. Because all data collected in criminal proceedings are protected by law and are a secret of the investigation.

Information security in criminal proceedings is the protection of the information environment of electronic criminal proceedings with the help of means and methods of information storage, which ensures the proper functioning of criminal proceedings and facilitates the implementation of its tasks.

Key words: information, information technologies, criminal proceedings, security, information security.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.79

УДК 343.97, 343.35

В.М. КАБАЄВ

Віталій Миколайович Кабаєв, аспірант Київського університету права НАН України*

ORCID: 0000-0002-6966-8354

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬ ОСОБЛИВО ВІДПОВІДАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

Постановка проблеми. Правильна кваліфікація кримінальних правопорушень, що вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище, є однією із важливих та, на жаль, невирішених проблем становлення України як демократичної та правової держави. Це насамперед пов'язано з тим, що часто вчинення цих злочинів залишається безкарним у зв'язку із так званим політичним імунітетом осіб, які їх вчиняють, або внаслідок неможливості проведення повного та неупередженого розслідування правоохоронними органами. Однак шкода, що заподіюється такими злочинами, полягає не тільки і не стільки у матеріальних втратах, а й у порушенні законних прав та інтересів людей, виникненні недовіри до державних органів, зокрема, правоохоронних та судових. Питання про кваліфікацію злочинів полягає насамперед у встановленні усіх елементів складу злочину, серед яких об'єктивні ознаки є обов'язковим та важливим аспектом.

Об'єктивні ознаки будь-якого злочину – це передусім об'єкт та об'єктивна сторона злочину. Саме ці елементи складу кримінальних правопорушень, що вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище, будуть розглянуті нижче. Вчення про об'єкт злочину – це наріжний камінь вітчизняної кримінально-правової науки, проте, як не парадоксально, саме з приводу цього питання найменшу єдність поглядів виявляють його дослідники. Безумовно, всі згодні, що об'єкт злочину – це те, на що посягає злочинне діяння, чому воно заподіює або може заподіяти шкоду. Але на цьому всяка єдність і закінчується. Питання ж про те, чому саме злочинне діяння заподіює або може заподіяти шкоду, є одним із найбільш спірних у науці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання кримінальної відповідальності службових осіб, поняття службової особи неодноразово висвітлювалися в літературі. Значний внесок у вивчення окреслених проблем зробили П.П. Андрушко, О.Ф. Бантишев, Л.П. Брич, В.Д. Вознюк, Н.О. Гуророва, О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк, М.Й. Коржанський, О.М. Костенко, Д.І. Крупко, В.С. Лукомський, В.О. Навроцький та інші

© В.М. Кабаєв, 2020

* *Vitalii Kabaiev, Postgraduate student of Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine*

науковці. Однак ця проблема в Україні, зокрема в частині відповідальності службових осіб, які займають особливо відповідальне становище, не була комплексно, системно й ґрунтовно досліджена. Проблема об'єкта злочину глибоко досліджувалася в роботах багатьох учених-правників. Особливий внесок у її розробку внесли В.К. Глистин, М.Й. Коржанський, Б.С. Никифоров, А.А. Піонтковський, В.Я. Тацій, А.Н. Трайнін, С.А. Фролов та ін.

Формулювання мети статті. З огляду на викладене, метою цієї статті є визначення особливостей об'єктивних ознак злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні у вітчизняній науці кримінального права існує два діаметрально протилежні концептуальні підходи до проблеми об'єкта. Одна концепція об'єктом злочинів визначає сукупність суспільних відносин, друга – блага, цінності та інші сфери життєдіяльності людей. Обидві концепції мають своє історичне коріння та сучасних послідовників¹. Об'єкт злочину також необхідний для визначення самого поняття злочину, значною мірою впливає на зміст об'єктивних і суб'єктивних його ознак, є вихідним при кваліфікації злочинів, побудові системи Особливої частини КК. Так, наприклад, розділ XVII Особливої частини КК має назву «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». Таким чином, усі злочинні діяння, які передбачені цим розділом, посягають на суспільні відносини у сфері службової діяльності або професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Суспільні відносини, що складаються під час правосуддя, є об'єктом злочинів, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК – «Злочини проти правосуддя». Крім того, варто додати, що дотримуючись викладеної раніше загальноновизнаної точки зору, згідно з якою об'єктом злочину виступають суспільні відносини, слід зазначити, що не всі суспільні відносини можуть виступати в якості його об'єкта, а лише ті з них, «на які посягає злочин, спричиняючи їм певну шкоду, і які поставлені під охорону кримінального закону»². Саме таке розуміння об'єкта злочину як суспільного відношення, що охороняється кримінальним законом, і покладено в основу дослідження об'єкта злочинів, що вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище. Крім того, з метою правильного визначення сутності об'єкта злочину важливим є питання про поняття та структуру власне суспільного відношення.

Відповідно до чинного КК України злочини, що можуть бути вчинені службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, передбачені наступними статтями: ч. 4 ст. 368, ч. 4 ст. 369 та ч. 3 ст. 382 КК України. Перші два склади злочинів – це злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, останній – злочин проти правосуддя. Крім того, вважаємо за доцільне проаналізувати об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368-2, адже цей злочин може бути вчинений щодо службової особи, яка займає особливо відповідальне становище, і це буде особливо кваліфікуючою ознакою його вчинення. Таким чином, родовим об'єктом злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, є суспільні відносини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, зв'язаної з наданням публічних послуг, а також суспільні відносини під час правосуддя. Розуміння родового об'єкта цих злочинів як суспільних відносин, які забезпечують саме ці сфери життєдіяльності, дає змогу більш глибоко розкрити сутність безпосереднього об'єкта досліджуваних злочинів, оскільки він обов'язково повинен знаходитися в площині родового об'єкта. У свою чергу, додатковий безпосередній об'єкт підрозділяється на обов'язковий та факультативний. Необхідність цієї класифікації зумовлена тим, що один злочин може одночасно спричинити шкоду декільком суспільним відносинам. У зв'язку з цим у науці кримінального права під додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом розуміють такий об'єкт, який у даному складі злочину має місце завжди, у будь-якому випадку вчинення певного злочину, а під додатковим факультативним – ті суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом, котрим не в усіх випадках завдається шкода при вчиненні злочину³. Проаналізуємо, які саме безпосередні об'єкти злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище. Відповідно до коментаря КК України безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ч. 4 ст. 368 КК України, це встановлений законодавством або уповноваженим органом порядок оплати праці, згідно з яким діяльність по службі стосовно фізичних і юридичних осіб з боку службових осіб повинна здійснюватися невідкупно та фінансуватися за рахунок коштів держави, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ, організацій. Крім того, предметом цього злочину є неправомірна вигода, під якою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав⁴. Варто додати, що відповідно до заявленої вище позиції, якщо розглядати об'єкт злочину як суспільні відносини, то об'єктом цього злочину є саме суспільні відносини, що виникають при вчиненні чи невчиненні службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, певної дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Наступний склад злочину, об'єкт якого будемо розглядати – це ч. 3 ст. 368-2 КК України. Згідно з коментарем КК України, безпосередній об'єкт цього злочину збігається з відповідним елементом складу злочину, передбаченого ст. 368 КК України. Тобто ним є встановлений законодавством або уповноваженим органом порядок оплати праці, згідно з яким діяльність по службі стосовно фізичних і юридичних осіб з боку службових осіб повинна здійснюватися невідкупно та фінансуватися за рахунок коштів держави, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ, організацій. Предметом цього злочину є активи в значному розмірі, під якими слід розуміти грошові кошти або інше майно, а також доходи від них, якщо їх розмір (вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 примітки до ст. 368-2 КК України). Обов'язковою ознакою предмета злочину є те, що законність підстав набуття таких активів не підтверджена доказами. Використане в законі формулювання вказує, що особа,

уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, повинна доказувати факт законності набуття активів у значному розмірі задля уникнення звинувачень у незаконному збагаченні. Відповідно, якщо розглядати об'єкт злочину як суспільні відносини, то це – саме ті суспільні відносини, що виникають при вчиненні чи невчиненні службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, певної дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Третім злочином, який будемо розглядати, є злочин, передбачений ч. 4 ст. 369 КК України. Тут службова особа, яка займає особливо відповідальне становище, не обов'язково буде суб'єктом злочину, але навіть якщо цей злочин вчинений щодо такої особи, це буде особливо кваліфікуючою ознакою. Безпосереднім об'єктом цього злочину може вважатися встановлений порядок службової діяльності в окремих ланках державного апарату й апарату місцевого самоврядування, апарату управління державних або комунальних підприємств, установ та організацій. Предметом цього злочину є неправомірна вигода, під якою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав. Розглядаючи безпосередній об'єкт злочину як суспільні відносини, можна сказати, що безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ч. 4 ст. 369 КК України, є суспільні відносини, що виникають у зв'язку із вчиненням чи невчиненням службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, певної дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Останнім злочином, який ми розглядаємо як такий, що вчиняє службова особа, яка займає особливо відповідальне становище, є злочин проти правосуддя, передбачений ч. 3 ст. 382 КК України. Одним із основних принципів судочинства є обов'язковість судових рішень (ч. 5 ст. 124 та п. 9 ч. 3 ст. 129 Конституції України). Судові рішення, які набрали законної сили, є обов'язковими до виконання кожною особою на всій території України. Згідно з ч. 2 ст. 21 КПК України вироки та ухвали суду підлягають обов'язковому та безумовному виконанню. Основний безпосередній об'єкт вказаного вище злочину – це інтереси правосуддя в частині забезпечення повного і своєчасного виконання судового рішення. Додатковий безпосередній об'єкт злочину становлять конституційні права та основні свободи і законні інтереси людини та юридичних осіб, авторитет судових і правоохоронних органів, а також міжнародний авторитет держави.

Крім того, предмет злочину, передбаченого ч. 3 ст. 382 КК України, – це судовий акт (вирок, рішення, ухвала чи постанова, що набрали законної сили), який було прийнято в установленому законом порядку суддею (суддями) суду загальної юрисдикції або Конституційного Суду України. Предметом злочину може бути будь-який судовий акт органів правосуддя незалежно від: юрисдикції (загальної чи спеціалізованої); інстанції (першої, апеляційної чи касаційної); категорії судових справ (цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних). Стаття 382 КК України охоплює невиконання або перешкодження виконанню рішень іноземних судів (у цивільних, трудових, сімейних справах), вироків іноземних судів у кримінальних справах щодо конфіскації майна, відшкодування шкоди потерпілим тощо. Також, з огляду на те, що об'єкт злочину ми розглядаємо як суспільні відносини, можна визначити безпосередній об'єкт цього злочину як суспільні відносини, що виникають із необхідністю обов'язкового виконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище.

Розглядаючи об'єктивні ознаки злочинів, що їх вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище, варто також звернути увагу на такий обов'язковий елемент їхнього складу, як об'єктивна сторона цих злочинів.

Об'єктивна сторона злочину – це зовнішній вигляд злочинного діяння, що охоплює безпосередньо саме діяння (у активній формі – дія, пасивній – бездіяльність), злочинні наслідки та кримінально вагомий причинний зв'язок між діянням та наслідками⁵. Тож розглянемо кожен склад злочинів, що вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище, і виділимо об'єктивну сторону цих злочинів. Першим злочином будемо розглядати такий, що передбачений ч. 4 ст. 368 КК України. Коментар до КК України містить такий опис об'єктивної сторони цього злочину. З об'єктивної сторони цей злочин може бути вчинений у таких формах стосовно неправомірної вигоди: 1) прийняття пропозиції, обіцянки її надання; 2) її одержання; 3) прохання її надати.

Прийняття пропозиції чи обіцянки неправомірної вигоди – це згода (погодження, виявлення готовності) службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, на надання їй неправомірної вигоди. Прийняття пропозиції чи обіцянки неправомірної вигоди може бути здійснене в будь-якій формі (конклюдентними діями, усно, письмово, телефоном тощо). Під пропозицією слід розуміти висловлення службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, наміру про надання неправомірної вигоди, а під обіцянкою – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди. Одержання неправомірної вигоди передбачає будь-який спосіб її прийняття службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, особисто або через посередника. Відповідальність за одержання неправомірної вигоди настає тільки за умови, якщо службова особа, яка займає особливо відповідальне становище, одержала її за вчинення чи невчинення дій в інтересах того, пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи з використанням наданої їй влади чи службового становища. Прохання – це звернення службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, із закликом надання неправомірної вигоди в чіткій та ввічливий формі з повагою до права особи відмовити в задоволенні такого прохання. Варто звернути увагу на те, що фактичне виконання або невиконання дій з використанням наданої влади чи службового становища знаходиться поза межами об'єктивної сторони злочину.

Розглядаючи об'єктивну сторону злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368-2 КК України, варто зазначити наступне. З об'єктивної сторони цей злочин характеризується вчиненням таких альтернативних діянь: 1) набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у влас-

ність активів; 2) передача нею таких активів будь-якій іншій особі. Об'єктивна сторона злочину характеризується активною поведінкою – діями, які можуть бути вчинені у двох альтернативних формах. Обов'язковою умовою відповідальності за ст. 368-2 КК України є незаконний характер збагачення службової особи, що займає особливо відповідальне становище, бо, по-перше, воно завжди пов'язане з порушенням обмежень щодо використання службового становища суб'єкта, тобто з порушенням своїх службових обов'язків; по-друге, його предметом завжди є неправомірна вигода, яка отримується без законних на це підстав; по-третє, матеріальні блага (вигоди), які є предметом цього злочину, одержуються суб'єктом безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову. Причому ознаки такого збагачення наявні як тоді, коли суб'єкт незаконно отримує певні матеріальні блага (наприклад, збільшує свої майнові доходи внаслідок незаконного одержання дарунків у вигляді грошових коштів, майна), так і тоді, коли він позбавляється матеріальних витрат (наприклад, повністю або частково ухиляється від оплати послуг за рахунок незаконного отримання різного роду пільг чи переваг). Проте кваліфікація діяння за ст. 368-2 КК України виключається, якщо одержання неправомірної вигоди службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, є ознакою об'єктивної сторони іншого складу злочину, відповідальність за який передбачена у відповідних статтях Особливої частини КК України (наприклад, у ст. ст. 191 чи 368 КК України). Аналізуючи об'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368-2 КК України, варто обов'язково звернути увагу на те, що відповідно до Рішення Конституційного Суду № 1-р/2019 від 26 лютого 2019 р. ст. 368-2 КК України визнана такою, що не відповідає Конституції України.

Відповідно до цього рішення, за змістом ст. 368-2 КК України набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі утворює об'єктивну сторону складу такого злочину, як незаконне збагачення, якщо законність підстав набуття таких активів у власність не підтверджено доказами. Отже, ключовою ознакою незаконного збагачення як злочину закон визначає відсутність доказів законності підстав набуття у власність вказаних активів. Відсутність доказів за такого формулювання диспозиції норми уможливило визнання наявності у діях особи об'єктивної сторони складу такого злочину, як незаконне збагачення.

Особливості формулювання диспозиції норми, яка міститься в ст. 368-2 КК України, насамперед юридична конструкція «законність підстав набуття яких не підтверджено доказами», зумовлюють потребу з'ясувати питання стосовно суб'єкта, який має підтвердити доказами законність підстав набуття у власність активів у значному розмірі особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а отже, й довести її невинуватість у вчиненні злочину. Такий висновок впливає з того, що підтвердження доказами законності підстав набуття відповідних активів у власність означає, що в діях конкретної особи відсутній склад злочину, передбаченого ст. 368-2 КК України.

З огляду на приписи частини першої ст. 19, частин першої, другої ст. 62 та частини першої ст. 63 Конституції України суб'єктом, який зобов'язаний збирати докази законності підстав набуття у власність відповідних активів конкретною особою, не може бути особа, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні будь-якого злочину, у тому числі передбаченого ст. 368-2 КК України. Особа може надавати докази своєї невинуватості лише за власним бажанням або не надавати їх взагалі⁶.

Наступний склад злочину, який будемо розглядати, ч. 4 ст. 369 КК України. Нагадаємо, що тут службова особа, яка займає особливо відповідальне становище, не обов'язково буде суб'єктом злочину, але навіть якщо злочин вчинений щодо такої особи, це буде особливо кваліфікуючою ознакою. Відповідно до коментаря до КК України, з об'єктивної сторони цей злочин характеризується вчиненням таких діянь стосовно неправомірної вигоди: 1) пропозиція неправомірної вигоди; 2) її обіцянка; 3) її надання. Одержувачем чи потенційним одержувачем неправомірної вигоди є службова особа, яка займає особливо відповідальне становище. Під пропозицією слід розуміти висловлення службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, наміру про надання неправомірної вигоди, а під обіцянку – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди. Пропозиція чи обіцянка можуть бути здійснені як в усній, так і в письмовій формі.

Склад злочину, передбаченого ч. 4 ст. 369 КК України, утворюють також дії службової особи, що займає особливо відповідальне становище, яка віддала розпорядження (наказ) підлеглому добиватися певних благ, пільг чи переваг шляхом надання неправомірної вигоди інших службових осіб, що займають особливо відповідальне становище, надала для цього кошти чи інші цінності або розпорядилася їх виділити, надала законного вигляду виплатам у випадках вчинення цього злочину у завуальованих формах тощо. Якщо ж службова особа, що займає особливо відповідальне становище, лише рекомендувала підлеглому добиватися благ, пільг чи переваг за неправомірну вигоду, відповідальність за це несе той працівник, який, виконуючи таку рекомендацію, передав незаконну винагороду. Дії службової особи, яка займає особливо відповідальне становище, в цьому випадку можуть кваліфікуватися як підбурювання до надання неправомірної вигоди, а за наявності певної мети – як провокація підкупу.

Цей злочин вважається закінченим з моменту, коли службова особа, яка займає особливо відповідальне становище, прийняла хоча б частину неправомірної вигоди. Якщо запропоновану вигоду не прийнято, дії винуваної особи будуть кваліфікуватися як замах на пропозицію неправомірної вигоди.

І, нарешті, останній склад злочину, що вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище – це злочин, передбачений ч. 3 ст. 382 КК України. З об'єктивної сторони невиконання судового рішення може характеризуватися: 1) невиконанням службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, що набрали законної сили; 2) перешкодженням службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, виконанню вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, що набрали законної сили; 3) невиконанням службовою особою, яка займає особливо відповідаль-

не становище, рішення Європейського суду з прав людини. Невиконання судового рішення полягає у нежитті службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, до якої звернуто виконання вироку, рішення, ухвали або постанови суду, що набрали законної сили, передбачених законом заходів щодо їх виконання. Невиконання може виражатися у прямій відмові виконати судові рішення або в ухиленні від його виконання. Відмова означає явне, відкрите, висловлене усно або письмово небажання службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, виконати судові рішення. Перешкоджання виконанню судового рішення передбачає протидію службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, наділеною законом певними повноваженнями щодо реалізації вимог, які у ньому містяться, з метою недопущення його реалізації. Така протидія може виражатися у прямій забороні своїм підлеглим виконувати вимоги державних виконавців державної виконавчої служби, погрози застосувати до певних осіб, у тому числі й службових, насильства, спробі підкупити чи обманути їх з метою недопущення виконання судового рішення. Відповідальність настає у випадку невиконання рішення лише одного органу державної влади – суду. Поняттям суд охоплюються всі існуючі в Україні суди, які входять до судової системи України: Конституційний Суд України і суди загальної юрисдикції, у т.ч. спеціалізовані. Під вказане поняття не підпадають товариські і третейські суди, Міжнародний комерційний арбітражний суд та Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України⁷. Як зазначено у диспозиції ст. 382 КК України, відповідальність настає у випадку невиконання чи перешкоджання виконанню службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, тільки таких судових рішень, що набрали законної сили. Вказівка на цю обставину є абсолютно обґрунтованою, оскільки судові рішення, що не набрали законної сили, не вважаються остаточними і можуть бути змінені.

Висновки. Підсумовуючи, зауважимо, що розглянуті нами об'єктивні ознаки злочинів, що вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище, мають певні особливості. Це три окремих склади злочинів, два з яких передбачені Розділом XVII Особливої частини КК України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг», і один – Розділом XVIII Особливої частини КК України «Злочини проти правосуддя». Саме тому визначення особливостей об'єктивних ознак цих злочинів, зрештою, зводиться до визначення особливостей об'єкта та об'єктивної сторони кожного із цих злочинів. Таким чином, об'єкти злочинів, передбачених ч. 4 ст. 368 та ч. 4 ст. 369 КК України, тісно переплітаються, адже усі вони об'єднані єдиним родовим об'єктом – суспільними відносинами, що виникають у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. У вказаних складах злочинів безпосереднім об'єктом можна вважати власне суспільні відносини, що виникають при вчиненні чи невчиненні службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, певної дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Третій склад злочину, що вчиняє службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, передбачений ч. 3 ст. 382 КК України. Родовим об'єктом цього злочину є суспільні відносини у сфері здійснення правосуддя, а безпосереднім – суспільні відносини, що виникають із необхідністю обов'язкового виконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище. Так само можна розділити на дві групи і об'єктивну сторону злочинів, що вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище. Першу групу становлять об'єктивні сторони злочинів, що вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище, у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг – це усі діяння, пов'язані з прийняттям пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, а також – із незаконним збагаченням. Другу групу становлять альтернативні діяння, передбачені ст. 382 КК України, за умови вчинення їх службовими особами, які займають особливо відповідальне становище. Це може бути невиконання службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, що набрали законної сили; перешкоджанням службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, виконанню вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, що набрали законної сили; невиконанням службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, рішення Європейського суду з прав людини.

¹ Смельянов В.П. Дискусійні питання щодо визначення об'єкту злочину у кримінально-правовій науці. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. Вип. 16. С. 172–182.

² Уголовное право Украины. Общая часть / М.И. Бажанов, Ю.В. Баулин, В.И. Борисов и др. ; под ред. М.И. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харьков: Право, 1998. 400 с.

³ Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Харьков: Выща школа, 1988. 198 с.

⁴ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Інтернет-ресурс «Ліга-закон». URL : <https://ips.liga-zakon.net/document/KK004891>

⁵ Гринь О.Д. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 131 КК України. *Юридична наука*. 2016. № 2. С. 31–41.

⁶ Рішення Конституційного Суду № 1-п/2019 від 26.02.2019 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-19>

⁷ Коментар до Кримінального кодексу України. Електронний ресурс «Юрист-онлайн». URL : <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/379.php>

Резюме

Кабасв В.М. Особливості об'єктивних ознак злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище.

У статті здійснено аналіз особливостей об'єктивних ознак злочинів, що вчиняють службові особи, які займають особливо відповідальне становище. Встановлено, що правильна кваліфікація кримінальних правопорушень, що їх вчиняють службові

особи, які займають особливо відповідальне становище, є обов'язковим та важливим аспектом у становленні України як демократичної та правової держави.

Ключові слова: склад злочину, об'єкт злочину, спеціальний суб'єкт злочину, органи державної влади, кримінальна відповідальність службових осіб, особливо відповідальне становище.

Резюме

Кабая В.М. Особенности объективных признаков преступлений, совершенных должностными лицами, которые занимают особо ответственное положение.

В статье осуществлен анализ особенностей объективных признаков преступлений, которые совершают должностные лица, которые занимают особо ответственное положение. Установлено, что правильная квалификация уголовных преступлений, которые совершают должностные лица, занимающие особо ответственное положение, является обязательным и важным аспектом в становлении Украины как демократического и правового государства.

Ключевые слова: состав преступления, объект преступления, специальный субъект преступления, органы государственной власти, уголовная ответственность должностных лиц, особо ответственное положение.

Summary

Vitalii Kabayev. Features of objective signs of crimes committed by officials who hold a particularly responsible position.

The article analyzes the features of the objective features of crimes committed by officials who occupy a particularly responsible position. It has been established that the correct qualification of criminal offenses committed by officials who hold a particularly responsible position is a mandatory and important aspect in the formation of Ukraine as a democratic and legal state. Therefore, determining the characteristics of the objective features of these crimes, in the end, comes down to determining the characteristics of the object and the objective side of each of these crimes. Thus, the objects of crimes under Part 4 of Article 368 and Part 4 of Article 369 of the Criminal Code of Ukraine are closely intertwined, because they are all united by a single generic object – social relations arising in the field of official activity and professional activities related to the provision of public services. In these corpus delicti, the direct object can be considered the actual social relations that arise when an official who holds a particularly responsible position commits or does not commit a certain action using the power or official position granted to him. The third corpus delicti committed by an official who holds a particularly responsible position is provided for in Part 3 of Article 382 of the Criminal Code of Ukraine. The generic object of this crime is public relations in the field of justice, and direct – public relations arising from the need for mandatory execution of sentences, decisions, rulings, court decisions that have entered into force, an official who holds a particularly responsible position. It is also possible to divide into two groups the objective side of crimes committed by officials who hold a particularly responsible position. The first group consists of the objective aspects of crimes committed by officials who hold a particularly responsible position in the field of official activities and professional activities related to the provision of public services – these are all acts related to the acceptance of an offer, promise or receipt illicit gain, as well as illicit enrichment. The second group consists of alternative acts provided for in Article 382 of the Criminal Code of Ukraine, provided that they are committed by officials who hold a particularly responsible position.

Key words: corpus delicti, object of crime, special subject of crime, public authorities, criminal liability of officials, especially responsible position.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.80

УДК 343.97, 343.61

Б.М. МИРКО

Богдан Миколайович Мирко, аспірант Київського університету права НАН України*

ORCID: 0000-0003-4933-0513

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОВОКАЦІЇ ПІДКУПУ

Постановка проблеми. Провокація підкупу – один із злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Суспільна небезпека цього злочину полягає у тому, що він входить до структури найрозповсюдженіших корупційних правопорушень, які впливають на розвиток суспільства в цілому, гальмуючи ефективні механізми подолання кризи та створення непохитної позиції нетерпимості до корупції серед громадян. Одним із найважливіших завдань, що допоможе вирішити проблему широкого розповсюдження корупції у суспільстві, є визначення детермінаційного комплексу цих злочинів. Вплив на детермінанти, тобто на причини та умови вчинення провокації підкупу, дасть змогу знизити негативні наслідки як цих злочинів, так і корупції як такої взагалі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стосовно детермінації злочинності варто сказати, що цьому питанню присвячували увагу майже усі науковці-кримінологи, досліджуючи злочинність взагалі чи якийсь її певний вид. Однак їхні дослідження, як правило, спиралися на ґрунтовні праці таких відомих вчених, як Г.А. Аванесов, Ю.М. Антонян, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова та ін. Саме ці автори стояли біля витоків вітчизняного вчення про детермінацію злочинів, створювали перші класифікації детермінант та розширювали уявлення про систему причин та умов вчинення злочинів. Нап-

© Б.М. Мирко, 2020

* *Bohdan Myrko, Postgraduate student of Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine*